

ВРАХУВАННЯ ACQUIS ЄС ПРИ РЕФОРМУВАННІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ЗА УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Марія МЕНДЖУЛ

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Україна й надалі протистоїть збройній агресії рф, одночасно отримавши від держав-членів ЄС чіткий політичний сигнал щодо перспективи членства. Паралельно постає потреба у створенні дієвих інституційних механізмів та процедур, які дозволять повноцінно залучити регіональний і муніципальний рівні до процесу європейської інтеграції. Як держава-кандидат, Україна повинна адаптувати національне законодавство та політики до *acquis communautaire*, що визначає правову основу ЄС. У цьому процесі слід враховувати ключову роль молоді у процесах відновлення України, забезпечуючи розвиток громад із врахуванням стандартів ЄС.

Переговори про вступ до Європейського Союзу мають складний і багатовимірний характер, поєднуючи політичний і технічний компоненти. Політичний вимір проявляється у залежності процесу від позицій держав-членів ЄС, зокрема з урахуванням явища так званої «втоми від розширення», що спостерігається останніми роками. Водночас не менш важливим є технічний аспект, який передбачає високий рівень підготовки країни-кандидата: формування обґрунтованих переговорних позицій, здатність ефективно їх відстоювати та глибоке розуміння *acquis communautaire*.¹

19 січня 2026 року було зареєстровано проєкт нового Трудового кодексу України², тому вкрай важливо проаналізувати наскільки планові зміни щодо регулювання праці неповнолітніх відповідають *acquis* ЄС.

Ключовим актом вторинного права Європейського Союзу, що регулює працю неповнолітніх, є Директива Ради 94/33/ЄС від 22 червня 1994 року про захист молодих людей на роботі. Її ухвалення стало підсумком тривалого нормотворчого процесу, який розгорнувся на

¹ Bastian Veigel (2023). Ukraine's EU accession process in the field of regional and local development. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/a61fb22a9aa444242239b717acbee6b9.pdf>

² Проєкт Трудового кодексу України (2026). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69516>

початку 1990-х років у контексті становлення спільної соціальної політики ЄС. Цей документ визначає базові стандарти щодо охорони здоров'я і безпеки молодих працівників, а також встановлює умови їх залучення до трудової діяльності.

Згідно з положеннями Директиви 94/33/ЄС держави-члени зобов'язані забороняти працевлаштування дітей, тобто осіб, які не досягли 15 років або ще навчаються в системі обов'язкової повної загальної середньої освіти. Такий підхід базується на пріоритеті освіти та необхідності забезпечення належного фізичного і розумового розвитку дитини. Водночас Директива передбачає окремі винятки, зокрема щодо участі дітей у культурній, мистецькій, спортивній чи рекламній діяльності. Такі випадки можливі лише за наявності дозволу компетентних органів і за умови належного контролю. Крім того, допускається виконання так званої «легкої роботи» особами віком 13 або 14 років, якщо вона не становить загрози для їхнього здоров'я, безпеки та не перешкоджає навчанню.³

У проекті Трудового кодексу вжито також термін легкої праці у ч. 3 ст. 25, зокрема зауважено, що: «Особа, яка досягла 14-річного віку та здобуває освіту відповідного рівня у будь-якій формі, може за письмовою згодою одного з батьків або інших законних представників прийматися для виконання у вільний від навчання час легкої роботи, яка через характер виконуваних завдань і конкретні умови, в яких вона виконується, не загрожує безпеці такої особи, не завдає шкоди її здоров'ю або розвитку і не порушує її освітнього процесу». При цьому необхідно надання чітких критеріїв та закріплення поняття «легка праця».

Директива також визначає базові обов'язки роботодавців у сфері захисту праці молодих осіб. Зокрема, на них покладається обов'язок здійснювати оцінювання ризиків на робочому місці з урахуванням віку та фізіологічних особливостей неповнолітніх, а також забезпечувати належний контроль і проведення інструктажів з охорони праці. Особливий акцент робиться на недопущенні виконання робіт, що перевищують фізичні чи психічні можливості молодих працівників, а також тих, що пов'язані з впливом небезпечних хімічних, біологічних або фізичних чинників.

Окремі положення Директиви присвячені регулюванню робочого часу неповнолітніх. Вона встановлює граничні норми тривалості робочого дня і тижня, передбачає обмеження щодо нічної праці для більшості категорій молоді, а також гарантує мінімальні періоди щоденного та щотижневого відпочинку. Крім того, молоді працівники

³ Council Directive 94/33/EC of 22 June 1994 on the protection of young people at work. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31994L0033>

мають право на щорічну оплачувану відпустку та обов'язкові перерви впродовж робочого дня. Такі гарантії спрямовані на запобігання перевтомі, зниження професійних ризиків і недопущення негативного впливу праці на навчання та розвиток неповнолітніх.⁴

Загалом проєкт Трудового кодексу зберігає попередні гарантії для неповнолітніх працівників та містить норми, що відповідають міжнародним стандартам: заборону найгірших форм дитячої праці (ст. 4); неможливість передбачення випробування для неповнолітніх працівників (ст. 49); можливість припинити трудовий договір на вимогу одного із батьків чи законного представника (ст. 106), скорочену тривалість робочого часу (ст. 116); заборону залучати до понаднормової роботи (ст. 120); гарантування перерв протягом робочого дня (ст. 128); передбачення відпустки у 31 день (ст. 135); заборона укладення договору про повну матеріальну відповідальність (ст. 197) тощо. Доволі вагомими новелами є: передбачення учнівського трудового договору, який можна укласти із неповнолітніми від 14 років до шести місяців (ст. 61); заборона залучення неповнолітніх до 6 років як домашніх працівників (ст. 64); тривалість робочого часу під час канікул обмежена 8 годинами на день протягом кожного 36 годинного семиденного періоду та 6 годин на день протягом кожного 24 годинного семиденного періоду (ст. 116), направляти неповнолітніх у робочі відрядження (ст. 187) та інші.

Враховуючи положення Директиви 94/33/ЕС, необхідно також у проєкті Трудового кодексу передбачити поняття «легкої праці» як «роботи, що по своїм характеристиками та умовами виконання не завдає та не може завдати шкоди безпеці, здоров'ю та належному розвитку дітей, не перешкоджає здобуттю загальної середньої освіти».

⁴ Council Directive 94/33/EC of 22 June 1994 on the protection of young people at work.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31994L0033>